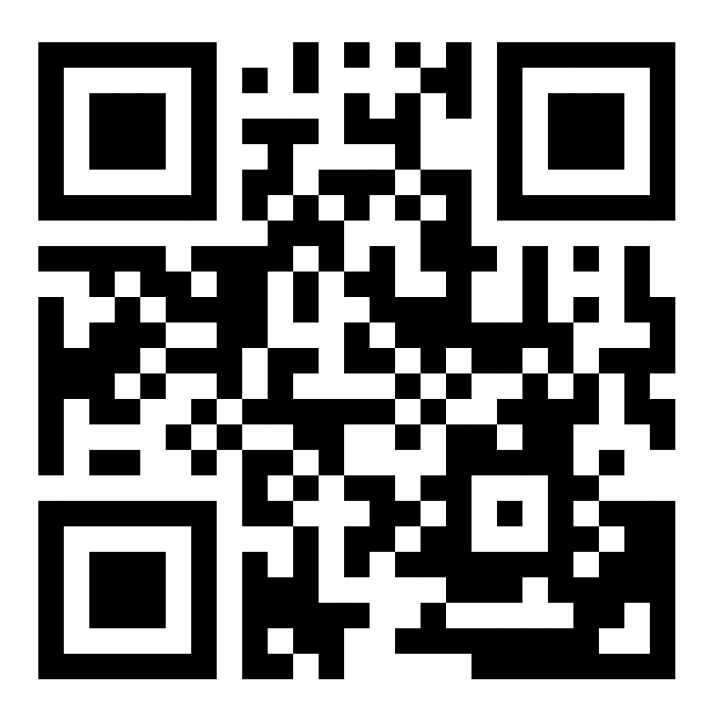

RUSÍNI V INTERHELPU

RUSYNS IN INTERHELPO

INFO / RUS

Družstvo Interhelpo bylo odrazem rozmanité národnostní skladby Československa. Mezi jeho členy nechyběli ani Rusíni, kteří se podíleli na budování základů kyrgyzského průmyslu. Podle výpovědi Barbory Bláhové-Kekerové, rodačky z Podhorjan u Mukačeva, zde ve 30. letech 20. století, kdy v družstvu Interhelpo pracovali již i další občané SSSR, napočítali celkem 17 národností. Ti se mezi sebou dorozumívali směsicí různých jazyků, které se interně říkalo „interheloština“.

Tradiční oděv Rusínů
Traditional Rusyn Clothing

Mapa rusínského osídlení
Map of Rusyn Settlements

The Interhelpo cooperative reflected the diverse ethnic composition of Czechoslovakia. Among its members were also Rusyns, who contributed to the development of Kyrgyz industry. According to the testimony of Barbora Bláhová-Kekerová, a native of Podhorjany near Mukachevo, by the 1930s—when additional citizens of the USSR had already joined Interhelpo—the cooperative included a total of seventeen nationalities. They communicated with one another using a mixture of different languages, internally referred to as “the Interhelpo language.”

Rusíni jsou malé východoslovanské etnikum obývající převážně střední Karpaty – Zakarpatskou Ukrajinu, východní Slovensko, Polsko a Maďarsko. Dělí se na čtyři skupiny: Lemky, Boyky, Huculy a Doliňany. Hlavní oblastí jejich osídlení je Zakarpatská oblast Ukrajiny, kde však nejsou oficiálně uznávány a jejich jazyk je považován za dialekt ukrajinštiny. Území bylo po staletí součástí Maďarska, po roce 1919 připadlo Československu. Po první světové válce zde panovala extrémní bída, která přiměla mnoho obyvatel k emigraci, především do Spojených států, kde vznikla jejich nejpočetnější enkláva. V chudých podmínkách místní Rusíni často podléhali komunistické propagandě a hledali lepší život i v převážně slovanském Sovětském svazu.

Rusyns are a small East Slavic ethnic group inhabiting primarily the central Carpathians—Zakarpattia in Ukraine, eastern Slovakia, as well as parts of Poland and Hungary. They are traditionally divided into four groups: Lemkos, Boykos, Hutsuls, and Dolinyans. Their main area of settlement is the Zakarpattia region of Ukraine, where they are not officially recognized as a distinct nationality, and their language is often considered a dialect of Ukrainian. For centuries, this territory was part of Hungary, and after 1919 it became part of Czechoslovakia. Following the First World War, the region suffered from extreme poverty, which forced many inhabitants to emigrate, primarily to the United States, where the largest Rusyn diaspora was established. In difficult conditions, local Rusyns were often influenced by communist propaganda and sought a better life, including in the Soviet Union.

První transport, který vyrazil 29. března 1925 ze Žiliny, čítal 303 osob, z toho 8 Rusínů. Počátky Interhelpa však byly velmi obtížné. Mnozí se kvůli nepříznivým podmínkám záhy rozhodli pro návrat do Československa, mezi nimi i dělník z Podkarpatské Rusi Michal Besserman. Se svou ženou a dvouletým dítětem dorazil koncem dubna prvním transportem a už v červnu, zcela bez prostředků, žádal o pomoc zastupitelský úřad ČSR v Moskvě. V dochovaném dopise úřadu jsou popsány zoufalé podmínky, nedostatek základního vybavení a počínající šíření malárie v družstvu.

The first transport, which departed from Žilina on March 29, 1925, consisted of 303 people, including eight Rusyns. However, the beginnings of Interhelpo were extremely difficult. Due to the harsh conditions, many soon decided to return to Czechoslovakia, among them a worker from Subcarpathian Rus, Michal Besserman. Together with his wife and two-year-old child, he arrived with the first transport at the end of April, and by June—completely without means—he was already appealing for assistance to the Czechoslovak diplomatic mission in Moscow. A preserved letter from the mission describes desperate living conditions, a lack of basic equipment, and the emerging spread of malaria within the cooperative.

Ministerstvo obrany
České Republiky

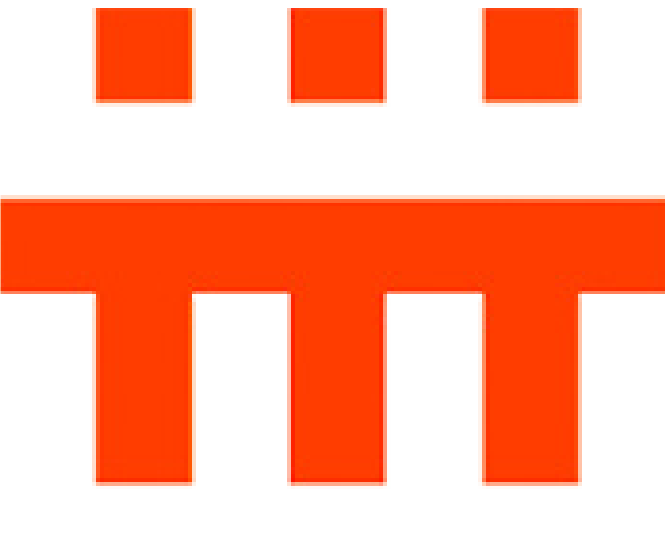
Společnost přátel
Podkarpatské Rusi

MASARYK
INTERNATIONAL
CULTURAL AND
EDUCATIONAL
CENTRE

GULAG-CZ

SYNERGY

NADACE ČEZ

RUSÍNI V INTERHELPU

RUSYNS IN INTERHELPO

Podkarpatská Rus

byla administrativní oblastí Československa v letech 1919–1938, téměř odpovídající dnešní Zakarpatské oblasti Ukrajiny. S rozlohou 12 694 km² tvořila 9,3 % území ČSR, ale jen 1 % hospodářské kapacity. V roce 1930 zde žilo asi 725 000 obyvatel, z toho 63 % Rusínů, 15 % Maďarů, 13 % Židů a 5 % Čechoslováků. Oblast byla národnostně i nábožensky pestrá, dominovalo řeckokatolické vyznání. Region trápila chudoba, negramotnost a špatná infrastruktura. Přes značné investice zůstala oblast ekonomicky zaostalá. Po druhé světové válce byla Podkarpatská Rus předána Sovětskému svazu (1945).

Subcarpathian Rus

Subcarpathian Rus was an administrative region of Czechoslovakia between 1919 and 1938, largely corresponding to today's Zakarpattia region of Ukraine. Covering an area of 12,694 km², it accounted for 9.3% of the territory of Czechoslovakia, but only about 1% of its economic capacity. In 1930, the region had approximately 725,000 inhabitants, including 63% Rusyns, 15% Hungarians, 13% Jews, and 5% Czechoslovaks. The region was ethnically and religiously diverse, with Greek Catholicism as the dominant faith. It was marked by poverty, illiteracy, and poor infrastructure. Despite significant investments, the region remained economically underdeveloped. After the Second World War, Subcarpathian Rus was ceded to the Soviet Union in 1945.

Těžký život na Podkarpatské Rusi
Hard Life in Subcarpathian Rus

Po tragickém požáru centrální dílny v květnu 1926 se družstvo Interhelpo ocitlo v těžké finanční situaci. Ve stejné době se v Československu připravoval další transport osadníků, tentokrát s dvojnásobným počtem lidí. Nábor nových členů pro tuto druhou vlnu se soustředil na chudší oblasti Československa, zejména na Podkarpatskou Rus, kde byla komunistická propaganda mimořádně úspěšná. To dokládají i výsledky doplňovacích parlamentních voleb z března 1924, v nichž KSČ získala na Podkarpatské Rusi 39,4 % hlasů. Nábor vedl poslanec Emanuel Šafranko, rodák z Mukačeva. V červenci 1926 dorazil tento druhý transport se 606 lidmi, mezi nimiž bylo 59 Rusínů. Součástí transportu bylo také další velmi potřebné vybavení, především zařízení pro textilní továrnu, která pomohla družstvu překonat nejhlubší krizi.

After the tragic fire that destroyed the central workshop in May 1926, the Interhelpo cooperative found itself in severe financial difficulty. At the same time, preparations were underway in Czechoslovakia for another transport

of settlers, this time with roughly double the number of participants. Recruitment for this second wave focused on the poorer regions of Czechoslovakia, particularly Subcarpathian Rus, where communist propaganda had been especially successful. This is also reflected in the results of the parliamentary by-elections of March 1924, in which the Communist Party of Czechoslovakia (CPC) won 39.4% of the vote in Subcarpathian Rus. The recruitment was led by Member of Parliament Emanuel Šafranko, a native of Mukachevo. In July 1926, the second transport arrived with 606 people, including 59 Rusyns. It also brought much-needed equipment, especially machinery for a textile factory, which helped the cooperative overcome its deepest crisis.

Emanuel Šafranko

(5. 6. 1890 Mukačevo – 19. 7. 1965 Budapešť) Emanuel Šafranko patřil od roku 1921 mezi zakládající členy KSČ, působil jako krajský tajemník v Užhorodě a v roce 1924 byl zvolen poslancem za Podkarpatskou Rus. Za politickou činnost byl v Československu opakovaně vězněn. Po propuštění odešel roku 1930 do Sovětského svazu. Během války se podílel na formování československých jednotek v Buzuluku. V průběhu jejich další existence až do roku 1945 tvořili přibližně čtvrtinu jejich stavů Rusíni – převážně ti, kteří byli propuštěni ze sovětských gulagů. V roce 1944 se jako příslušník Prvního československého armádního sboru účastnil bojů na Dukle. Po válce působil v Maďarsku jako tajemník komunistické strany v Kecskemétu

a poslanec Prozatímního národního shromáždění. V roce 1946 se ve vedení strany setkal s dalším „interhelpákem“, Maďarem Jánem Samuelem Szábóem – ministrem a někdejší předsedou Interhelpa. Šafranko později zastupoval Maďarsko jako velvyslanec.

Emanuel Šafranko

(June 5, 1890, Mukachevo – July 19, 1965, Budapest) Emanuel Šafranko was among the founding members of the Communist Party of Czechoslovakia from 1921. He served as a regional secretary in Uzhhorod and, in 1924, was elected a Member of Parliament for Subcarpathian Rus. Due to his political activities, he was repeatedly imprisoned in Czechoslovakia. After his release, he left for the Soviet Union in 1930. During the Second World War, he took part in the formation of Czechoslovak military units in Buzuluk. Throughout their existence until 1945, Rusyns—primarily those released from Soviet gulags—made up roughly a quarter of their ranks. In 1944, as a member of the First Czechoslovak Army Corps, he participated in the battles at the Dukla Pass. After the war, he worked in Hungary as a secretary of the Communist Party in Kecskemét and as a member of the Provisional National Assembly. In 1946, within the party leadership, he met another “Interhelpo member,” the Hungarian János Samuel Szabó—minister and former chairman of Interhelpo. Šafranko later served as an ambassador representing Hungary.

Ministerstvo obrany
České Republiky

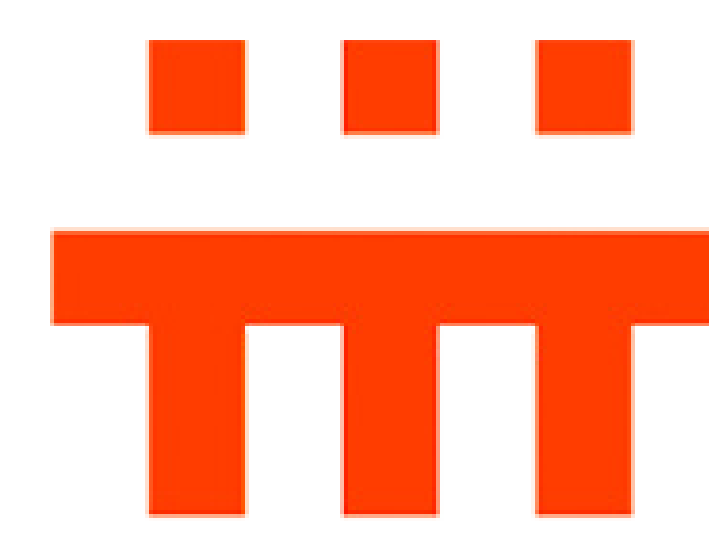
Společnost přátel
Podkarpatské Rusi

MASARYK
INTERNATIONAL
CULTURAL AND
EDUCATIONAL
CENTRE

GULAG-X-CZ

SYNERGY

NADACE ČEZ

RUSÍNI V INTERHELPU

RUSYNS IN INTERHELPO

Do Kyrgyzstánu se celkem vydaly čtyři hlavní transporty a jeden mezitransport, které přivezly přes tisíc Čechoslováků, z toho 68 Rusínů. V lednu 1930 se k Interhelpu připojilo dalších 25 členů z komuny Reflektor, působící u města Saratov na Volze. O několik měsíců později slavilo družstvo Interhelpo páté výročí od svého příchodu do Kyrgyzstánu. U této příležitosti byla do Frunze (dnešního Biškeku) vyslána z Československa pětičlenná dělnická delegace, jmenovaná ústředním výborem KSČ. Každou zemi Československa zastupoval jeden člen – Podkarpatskou Rus reprezentoval Josef Štraus (stavební dělník). Delegaci vedl Julius Fučík, známý český komunistický novinář, po němž dodnes nese v Biškeku jméno park a hlavní silnice vedoucí od mezinárodního letiště Manas. V posledním transportu, který dorazil v roce 1932, byl již jen jeden Rusín. Stal se posledním zástupcem této národnostní menšiny v Interhelpu, neboť ostatní Rusíni družstvo mezitím opustili. Přesto i Rusíni – zejména v prvních letech – tvořili významnou součást této komuny, která vtiskla nesmazatelnou mnohonárodnostní československou stopu do moderních dějin Kyrgyzstánu.

Vrcholky Karpat v okolí obce Volovec na Podkarpatské Rusi (dnes Zakarpatská oblast Ukrajiny).
Peaks of the Carpathians near the village of Volovets in Subcarpathian Rus (today Zakarpattia Oblast, Ukraine).

A total of four main transports and one intermediate transport set out for Kyrgyzstan, bringing over one thousand Czechoslovaks, including 68 Rusyns. In January 1930, an additional 25 members from the Reflektor commune, operating near the city of Saratov on the Volga River, joined Interhelpo. A few months later, the Interhelpo cooperative celebrated the fifth anniversary of its arrival in Kyrgyzstan. On this occasion, a five-member workers' delegation was sent from Czechoslovakia to Frunze (present-day Bishkek), appointed by the Central Committee of the Communist Party of Czechoslovakia. Each of the historical lands of Czechoslovakia was represented by one delegate—Subcarpathian Rus was represented by Josef Štraus, a construction worker. The delegation was led by Julius Fučík, a well-known Czech communist journalist, after whom a park and a main road leading from Manas International Airport in Bishkek are still named today. In the final transport, which arrived in 1932, there was only one Rusyn. He became the last representative of this ethnic group in Interhelpo, as the others had already left the cooperative. Nevertheless, Rusyns—especially in the early years—formed an important part of this community, which left an indelible, multinational Czechoslovak imprint on the modern history of Kyrgyzstan.

Seznam členů I. transportu Výrobního a hospodářského družstva Interhelpo v Žilině na 4/III 1925							
B.č.	Jméno	povolání	stav	stáří v Rusku	Jméno	Byl-li	
134.	Besserman Michal	tesař	ženat	26	ne	Kč	7.000.--
	Bessermanova Marketa		žena	21	ne		
	Bessermanová Julie		dcera	2	ne		

Výstřižek z originálního seznamu členů I. transportu družstva Interhelpo se zmiňovanou rodinou Bessermanových z Podkarpatské Rusi
Excerpt from the original list of members of the 1st transport of the Interhelpo cooperative, including the mentioned Besserman family from Subcarpathian Rus

Etnické složení transportů Interhelpa z Československa Ethnic Composition of Interhelpo Transports from Czechoslovakia

Transporty Interhelpa Transport	Příjezd Arrival Date	Češi Czechs	Slováci Slovaks	Němci Germans	Maďaři Hungarians	Rusíni Rusyns	Celkem Total
1. transport / 1 st transport	24. 04. 1925	163	101	13	18	8	303
Mezitransport / Intermediate transport	15. 11. 1925	31	27	-	2	-	60
2. transport / 2 nd transport	07. 08. 1926	160	219	143	25	59	606
3. transport / 3 rd transport	02. 04. 1928	18	6	-	-	-	24
4. transport / 4 th transport	12. 04. 1932	33	27	-	24	1	85
Celkem / Total		405	380	156	69	68	1078

Text: Erik Lukas
Foto: Erik Lukas, Inezilja Mareček

